

Keep it Simple!

Om behandling av utfordrende atferd

Chair: Kai-Ove Ottersen, M. Sc

En teoretisk innledning til miljøbehandling av utfordrende atferd

Kai-Ove Ottersen

Utfordrende atferd:

Kulturelt unormal atferd av slik intensitet, hyppighet eller varighet at den fysiske tryggheten for personen selv eller andre er i fare, eller atferd som sannsynligvis vil begrense personens bruk av eller adgang til vanlige tilbud i samfunnet.

(Emerson et al., 1995)

Hva skjer etter atferd som utfordrer?

...oppmerksomhet

...tilbud / forslag

...aktivitet

**...unnslipper /
utsetter krav**

...unngår krav

**...korrigering /
irettesettelse**

**...automatisk
forsterkning**

Atferd har en funksjon

All operant atferd
har en miljømessig
funksjon

Funksjonen er oftest
relatert til situasjonen
der og da

Atferden vil fortsette å
forekomme så lenge den har
en funksjon

Kartlegging av funksjoner

- Kartlegging av funksjoner er en viktig komponent når man skal vurdere atferd som utfordrer, og eventuelt finne potensielle tiltak (se f.eks Kurtz et al., 2013)
- Funksjonelle kartlegginger er anbefalt av Helsedirektoratet (2015, 2022)

Indirekte kartlegging:
Intervju, skjema, prat

QABF (Paclawskyj et al., 2000)
MAS (Durand & Crimmins, 1998)

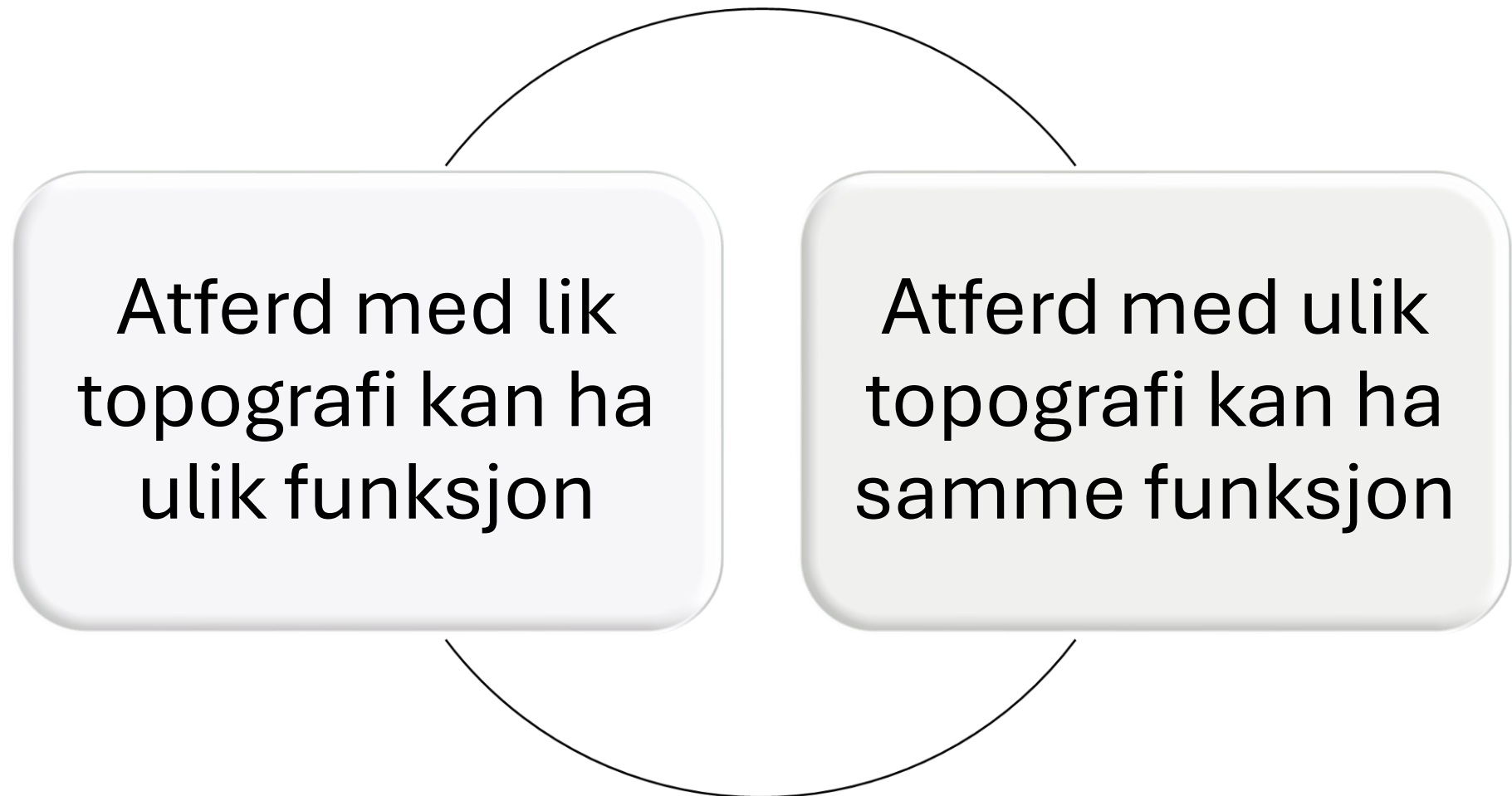
Deskriptiv kartlegging:
Observasjon in vivo

F-A-K – Sd:R->Sr
+ SH - MO

Funksjonelle analyser:
Planlagte intervensjoner

FA (Iwata, 1994)

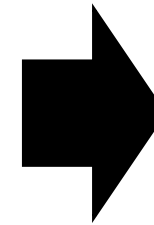
Atferdens topografi og funksjon

Behov for endring?

Figur: Anne Sophie Juel

Behandlingsvalg

Passive tiltak

Krever lite eller ingenting av personen, det er miljøet som endres.

Baseres på demping eller eliminering av motivasjon.

"Kortsiktig" forebygging, ingen læring/endring av atferd.

Aktive tiltak

Krever at personen endrer atferd i miljøet.

Baseres på å lære nye atferder, avstå fra atferder, tåle "ubehag".

Mer varige effekter, ny/annen atferd leder til forsterkere.

Standardtiltak

En rekke metoder, som i stor grad iverksettes uten å være baserte på funksjonelle vurderinger.

Baseres på å hjelpe personer til å ta hensiktsmessige valg, avstå fra UA, eller vise mer akseptabel atferd.

Mulige behandlingsvalg etter funksjonelle vurderinger

1. Atferdens funksjon er entydig:

Endre
motivasjonelle
operasjoner:
fjerne, redusere-
eller tilføre stimuli

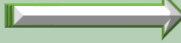

Reversering:
«Snu på flisa», gi
oppretholdende
forsterker på
alternativ atferd

Ekstinksjon:
Avslutte levering av
oppretholdende
forsterker

2. Atferdens funksjon er flerfunksjonell eller ukjent:

Åpne verktøykassen, lete etter metoder som kan være aktuelle.

Eksempler er:

Stoppe forsterkerlevering		Ekstinksjon
Forsterkere leveres ved fravær av spesifikk atferd etter en bestemt tidsperiode		DRO
Forsterkere leveres ved lav forekomst av spesifikk atferd etter en bestemt tidsperiode		DRL
Avtale om forsterkerlevering dersom atferden ikke vises, eller ved å vise bestemt atferd		Atferdsavtaler
Spesifikk atferd ekstingveres, alternativ atferd forsterkes		DRA
Beskrive forsterkningskontingens		Regelstyring
Levere forsterker etter bestemt tidsperiode, uavhengig av hva personen gjør		NCR
Endre forsterkereffekt: Endre oppmerksomhet, redusere krav, pause		MO
Gradvis tilvenning til situasjoner		Eksposering/Habituering
Atferd som er uforenelig med spesifikk atferd, forsterkes		DRI

Kunnskapsbasert praksis og tiltak

- Hvordan skal man komme frem til tiltak som skal brukes?
  - Gjøre det man alltid har gjort?
  - Bruke magefølelsen?
  - Ringe en venn?
  - Spørre tjenestemottakeren?

Finne svar i rådende teori og empiri!

Grunnlag- og forebyggingsarbeid

Det er bestandig viktig med godt grunnarbeid. Rammer, innhold, og forutsigbarhet er ofte forebyggende faktorer for personer med atferd som utfordrer

- Faglig arbeid
  - Kommunikasjon: forstå, og bli forstått
  - Mestring: opplæring og opprettholdelse av ferdigheter
  - Aktivisering: være i meningsfulle miljøer, Dag/Ukeplan, forutsigbarhet i hverdagen
  - Miljøregler, samhandlingsregler, tjenestebeskrivelser
- Fagadministrasjon
  - Sørg for at alle får den informasjon de skal ha
- Veiledning
  - Interne og eksterne samarbeidspartnere

